

ухваленні рішень у кримінальному судочинстві // Соціально-правові студії. 2019. С. 94–103.

3. Сподарик М. Б. Окрема думка судді суду загальної та конституційної юрисдикції: порівняльно-правове дослідження // Юридичний електронний науковий журнал. 2020. № 1. С. 54–57

4. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-v-2016-06.pdf> (дата звернення: 04.11.2025).

5. Грегуль Г. Вимоги до юридичних термінів. Львів, 2008. С. 294–297.

Кучерук Софія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Красницька Анжела Віталіївна,

професор кафедри ділової української та іноземних мов навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СУРЖИК ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Відомо, що одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства є мовленнєва культура. “Проблеми мови, культури, комунікації, спілкування, культури мови,

культури мовлення, мовної та мовленнєвої культури, вербальної та невербальної комунікації, ораторського мистецтва, становлення й розвитку мовної особистості, рівня мовної культури, цікавили людей із давніх часів” [1, с. 232]. Мова конкретної людини є показником її внутрішньої культури, інтелекту та мовної культури. У мові людини відображається її світогляд, переконання, ставлення до своєї батьківщини та до рідної мови. А. В. Красницька цілком справедливо зазначила, що “Мовна культура конкретної людини вказує на її інтелектуальний рівень, моральність, творчий потенціал, духовність, розкриває особистість” [1, с. 235].

Слід звернути увагу на те, що в сучасному українському суспільстві використовується суржик як мовне явище, що підриває престиж української мови як державної та порушує норми офіційної комунікації. “Внаслідок русифікації в українському мовленні змішуються дві мови — українська й російська, вживаються росіянізми замість українських слів. Така мішана мова й здобула назву “суржик”. Слово “суржик” здавна відоме в Україні. Суржиком називали мішанину зерна — жита, пшениці, вівса, ячменю, а також муку з такого зерна; це були зерно та мука низького сорту” [2, с. 361]. О. Сербенська констатує, що “сьогодні слово “суржик” почали вживати і в ширшому розумінні – як назву zdegradovanogo, ubogogo духовного світу людини, її відірваності від рідного” [3, с. 6]. Л. Ставицька і В. Труб визначають суржик як некодифіковану просторозмовну мову, яка виникла як наслідок масової тривалої контактної українсько-російської двомовності в її диглосній формі [4, с. 77].

Суржик уживається в усіх функціональних стилях української мови: офіційно-діловому, науковому, публіцистичному, розмовному, художньому. На думку О. О. Тараненка, в умовах сучасної України функціонування української мови на офіційних рівнях спілкування значно

розширилося, однак у розмовно-побутовій сфері цей процес відбувається дуже повільно, оскільки ця ділянка найменше піддається свідомому регулюванню [5, с. 28]. О. Шаблій, “розглядаючи українсько-російський суржик за традиційною схемою – як варіант розмовно-побутової мови неосвічених прошарків населення”, доходить висновку, що “елементи суржику лунають сьогодні звідусіль: з продовольчих ринків, шкільних кімнат, аудиторій вищих навчальних закладів, з трибуни парламенту” [6, с. 290]. О. Сербенська констатує, що “Мішаниною двох мов – української та російської – говорить частина людності України, хоч загальновідомо, що користуватися сумішшю з двох мов – це одне з найтривожніших явищ загальнопедагогічного характеру. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітива, адже мова виражає не тільки думку... Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків ...” [3, с. 6-7].

Причинами поширення суржику вважаються: історичні чинники, які тривали протягом декількох століть (багатівікове насаджування російської мови, упродовження російської мови в адміністративну сферу та освіту, заборона друкувати книги, газети, журнали українською мовою, заборона викладання української мови у закладах освіти); освітні чинники (недостатній рівень мовної освіти); соціально-психологічні чинники (спілкування суржиком у побуті, вплив колег/друзів). Наведемо приклади суржику у мовленні українців: *вроде/будто – наче, начебто, жилий масив – житловий масив, в дві години – о другій годині, із-за хвороби – через хворобу, мешкати по вулиці – мешкати на вулиці, на англійській мові – англійською мовою, наприклад – наприклад, наша задача полягає в тому ... – наше завдання в тому ..., на протязі року – протягом/упродовж року, по вулицям – вулицями, повістка дня слідує – порядок денний такий, поОняла/поОняв – зрозуміла/зрозумів, приймати участь – брати участь, прожиточний мінімум – прожитковий мінімум,*

самий лучший – найкращий, слідує питання – наступне питання, він являється студентом – він є студентом.

Уживання суржику у фаховому мовленні має низку негативних наслідків: зниження професійного авторитету мовця; погіршення іміджу певної установи, організації; втрата точності висловлювання, адже спотворюються слова, словосполучення, терміни, ускладнюється розуміння усного чи письмового тексту. Доречно зазначено, що “Хоч би що говорили про суржик, хоч би як до нього ставилися, це мова, якою спілкуються тисячі, а можливо, і сотні тисяч українців. Якщо це, образно кажучи, хвора мова, то треба ставитися до цього явища, як до хвороби, – зі співчуттям і розумінням” [7, с. 921]. Вчені-лінгвісти вважають, що проблема суржику потребує системного підходу та виділяють шляхи подолання цього явища. Так, І. В. Гарбар для подолання суржику наводить такі практичні поради: “стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання; звертатися до правопису, словників, довідників, посібників, учитися самостійно стежити за змінами норм; читати художню літературу – джерело збагачення мовлення, записувати цікаві думки майстрів слова, вчити напам’ять афоризми, вірші; читати фахову літературу (наукові статті, фахові газети і журнали); набувати практичних навичок публічних виступів” [8, с. 44]. Цілком згодні з думками вчених, що “Поширене в масовій свідомості переконання в тому, що мова – це лише засіб спілкування, є глибоко хибним. Мова нерозривно пов’язана з культурою і свідомістю” [9, с. 79]; “Мовна культура передбачає високий ступінь майстерності усного та писемного мовлення з урахуванням їх особливостей, володіння всім багатством сучасної української літературної мови” [1, с. 235].

Таким чином, суржик як мовне явище є наслідком історичних, освітніх і соціальних чинників, підриває престиж української мови як державної та порушує норми сучасної української літературної мови. Шляхами подолання цього явища

є підвищення рівня мовної культури, популяризація престижу української мови, розвиток національної самосвідомості, мовна самоосвіта, дотримання мовного законодавства.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Мова як феномен людської цивілізації та важливий чинник культури. *Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Київ, 26 квітня 2024 р.). Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2024. 307 с. С. 232-235.

2. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ: Парламент. вид-во, 2006. 528 с.

3. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитися і правильно говорити : посібник ; за заг. ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 1994. 127 с.

4. Ставицька Леся, Труб Володимир. Суржик: міф, мова, комунікація. Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти: Зб. наук. праць. Київ, 2007. С. 31-120.

5. Тараненко О. О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. *Мовознавство*. 2008, № 1. с. 14-30.

6. Шаблій О. “Термінологічний суржик” як вияв міжмовної інтерференції у спеціальних текстах. Українська термінологія і сучасність. Зб. наук. праць. Київ: КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 289–292.

7. Олександра Сербенська. Суржик: “низька мова”, безлад чи мовна патологія? *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства*: Матеріали наукової конференції: 28-29 травня 2001 року. Київ: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. 222 с. С. 90-93.

8. Гарбар І. В. Культура мовлення: навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2023. 228 с.

9. Лариса Масенко. Суржик: між мовою і язиком. Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. 135 с.

Лисенко Дмитро Андрійович,

здобувач ступеня вищої освіти Інституту післядипломної освіти та заочного навчання Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Царьова Ірина Валеріївна,

завідувач кафедри мовної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук, професор

ПЕДАГОГІЧНИЙ, ЮРИДИЧНИЙ, МАСМЕДІЙНИЙ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Визначення української мови як єдиної державної є засадничим чинником державного суверенітету та вимагає системного правового регулювання у ключових публічних доменах. Комплексний аналіз функціонування мови охоплює взаємопов'язані педагогічний, юридичний та масмедійний аспекти, правове закріплення яких переважно забезпечується Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [1].

Педагогічний аспект визнається визначальним у процесі відтворення мовної спільноти та формуванні національної свідомості. Згідно зі статтями 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та 7 Закону України «Про освіту» [2], українська мова встановлена